

Overheids- aansprakelijkheid leeft Ook in Friesland

Overheidsaansprakelijkheid is een onderwerp, dat op dit moment sterk leeft in de maatschappij. Met name in kwesties die de veiligheid van de burger raken, is er een maatschappelijke roep om bestraffing van de schuldige en om recht op schadevergoeding, zeker wanneer een overheid heeft gefaald. Ook in Friesland is deze ontwikkeling gaande. Dat merkt de advocaat Gina Kamsma, die zich vooral bezig houdt met conflicten met de overheid. Zij treedt daarbij zowel voor als tegen overheden op.

DOOR GINA KAMSMA

De aandacht voor overheidsaansprakelijkheid viel als eerste in het strafrecht op. In de tweede helft van de jaren negentig speelde in Friesland de zogenaamde Gouden Bodem-affaire. De Provincie Fryslân moest zich bij de strafrechter verantwoorden vanwege een verdenking van het accepteren van bagger in een depot, dat daarin op grond van de vergunning niet thuishoorde. Dit was mogelijkwerwijs een gevaarlijke situatie voor het milieu. De Provincie Fryslân werd als exploitant van het baggerdepot veroordeeld. Dat was één van de eerste strafrechtelijke veroordelingen van een lagere overheid na het zogenaamde Pikmeer-II-arrest van de Hoge Raad, dat een dergelijke veroordeling mogelijk maakte.

Falen

In het begin van de negentiger jaren kreeg ik op het gebied van civielrechtelijke aansprakelijkheid eigenlijk slechts te maken met klachten van burgers over slecht wegbeheer. De verkeersdrempel was zo hoog, dat het onmogelijk was om daaroverheen te rijden met een auto zonder dat deze werd beschadigd. Bij gladheid werd te laat gestrooid. Dat waren relatief eenvoudige zaken met een relatief kleine schade. Nu worden mij ingewikkelder kwesties voorgelegd, waarbij de schade ook groter is. Een burger, bedrijf of instelling komt in mijn beleving de laatste jaren eerder op het idee om schadevergoeding te claimen, wanneer een overheid faalt of lijkt te falen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het doen van toezeggingen over het verkrijgen van vergunning, terwijl die vergunning later niet wordt gegeven; zakelijke verschillen van mening dus, zonder al te veel emoties.

Sinds de vuurwerkramp in Enschede en de café-brand in Volendam spelen ook kwesties op het gebied van veiligheid. Natuurlijk was de controle op en handhaving van milieuvoorschriften of het complex van brandveiligheidseisen al onderwerp van gesprek voor overheden. Het is echter pijnlijk duidelijk geworden, dat het falen van een overheid hieromtrent zeer grote consequenties kan hebben. Dat betreft dan natuurlijk primair de gevolgen voor de slacht-

FOTO: HERMAN WOUTERS

offers en nabestaanden. Het spiegelbeeld daarvan is het onderzoeken van de mogelijkheden of de overheid strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor dergelijke falen. Met een schadevergoeding kan leed niet zomaar worden afgekocht. Bestuurders en ambtenaren voelen er niets voor om op een of andere manier verantwoordelijk te zijn voor dergelijke consequenties. Zowel menselijk, bestuurlijk als politiek ervaren zij dat als onverteerbaar.

Schadevergoeding

Op grond van de plaatselijke bouwverordening is een gebruiksvergunning noodzakelijk, bijvoorbeeld wanneer in een pand vijftig of meer mensen aanwezig zijn, zoals in een evenementenhal. Een gebruiksvergunning kan alleen worden verstrekt, wanneer aan bepaalde brandveiligheidseisen wordt voldaan. Het café in Volendam, waar op 1 januari 2001 brand uitbrak, had niet een dergelijke gebruiksvergunning. De slachtoffers en nabestaanden hebben de Gemeente Volendam aansprakelijk gesteld. Het Openbaar Ministerie kwam tot de conclusie dat de gemeente in dit geval niet strafrechtelijk vervolgd kon worden.

Overheden willen ook weten of zij in dergelijke situaties strafrechtelijk of civielrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld.

In het geval van falend toezicht van een overheid staat voorop, dat degene die de regels overtreedt, primair civielrechtelijk verantwoordelijk is. Het nalaten toezicht uit te oefenen kan een onrechtmatige overheidsdaad opleveren. Wanneer de overheid bekend is of bekend moet zijn met de niet-naleving van de regels, dan is stilzitten al snel onrechtmatig. Falend politietoedren kan eveneens leiden tot civielrechtelijke aansprakelijkheid van een gemeente. Ook in Friesland is het vonnis van 22 januari 2003 van de Rechtbank te Groningen opgevallen. Eind 1997 waren er rellen in de Groningse Oosterparkbuurt. Een bepaalde persoon werd belaagd. De politie liet deze man en zijn gezin vijf uur lang wachten op hulp. De rechtbank acht de Gemeente Groningen voor de schade aansprakelijk. Het feitelijk handelen van de politie en aldus van de gemeente, kan door de rechter slechts marginaal worden getoetst. Op basis van die marginale toetsing oordeelde de rechtbank, dat de politie redelijkerwijs niet

had kunnen komen tot de beslissing om in eerste instantie niet in te grijpen.

In Friesland heeft de kwestie van het ontdekken van bodemvervuiling onder een nieuwe woonwijk in de Gemeente Boarnsterhim ook veel aandacht getrokken. Het was vaste rechtspraak, dat een overheid die bouwgrond in het economisch verkeer brengt, hetwelk later vervuild blijkt te zijn, daarvoor civielrechtelijk aansprakelijk is, mits de overheid iets te verwijten valt. Voor een aantal bewoners die zelf niet woonden op ernstig vervuilde grond, heb ik echter gesteld, dat de gemeente ook jegens hen aansprakelijk is, omdat er al schade kan zijn door het negatieve imago van de wijk als geheel. Het Hof van Leeuwarden was het daarmee eens. Het arrest van het Hof is in 2002 bevestigd door de Hoge Raad. De bewoners, die zelf niet op ernstig vervuilde grond wonen, kunnen nu dus ook schadevergoeding claimen, omdat er ernstig vervuilde grond in de wijk is.

Politieke lessen

Het is een open deur om te zeggen, dat het onderwerp veiligheid bij de burgers leeft. Bij de Friese overheden is dat ook zo.

Wat is veranderd, is dat een overheid sneller door de burger als schuldige wordt aangewezen en dat de overheid vaker dan vroeger de strafrechtelijke of civielrechtelijke consequenties daarvan moet aanvaarden. Het recht is er voor de mensen en niet omgekeerd; dit behoeft dus niet een slechte ontwikkeling te zijn. Misschien kan zelfs worden gesproken van extra stimulansen voor de overheid om haar werk goed te doen, hoewel de menkracht vaak ontbreekt om alles op te pakken. Aan de andere kant blijft het naar mijn mening zo, dat begrijpelijk gedrag van een overheid na het maken van een fout procedures kan voorkomen. Voor het Openbaar Ministerie maakt het uit of de verantwoordelijken binnen een overheid na het begaan van een overtreding daaruit politieke consequenties hebben getrokken. Voor een burger, die schade heeft geleden door een fout van de overheid, maakt een goed gesprek met de verantwoordelijken vaak nog steeds verschil, althans wel in Friesland.

De auteur is advocaat te Leeuwarden.

De overheid wordt sneller door de burger als schuldige aangewezen